

การพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย
(กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี
The Development in Learning Centers for Supply Chain Management of
Safety Agricultural Products (Santol) by Community Participation in
Lop Buri Province

จิราวรรณ สมหวัง¹

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) จังหวัดลพบุรี 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี และ 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ผ่านแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกร ผู้ปลูกกระท้อนในจังหวัดลพบุรี ผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร บุคลากรภาครัฐ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมสำคัญตลอดห่วงโซ่อุปทานกระท้อน ได้แก่ 1) กิจกรรมต้นน้ำ คือ การจัดหาแหล่งวัตถุดิบสำหรับการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งมีวัตถุดิบที่สำคัญได้แก่ ต้นกระท้อน ลูกห่อ ปุย สารเคมีป้องกันกำจัดแมลง และน้ำ 2) กิจกรรมกลางน้ำ ได้แก่ การปลูก การดูแลบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต และกิจกรรมปลายน้ำ ได้แก่ การจำหน่ายผลกระท้อนสดและผลิตภัณฑ์กระท้อนแปรรูป

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี มี 4 กระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการถ่ายทอดความรู้

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ผ่านแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดลพบุรี ทำโดยจัดทำระบบฐานข้อมูลออนไลน์และการจัดโครงการอบรมเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ซึ่งพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แหล่งเรียนรู้ การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) การมีส่วนร่วมของชุมชน

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี email: chirawansomwang@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to 1) study supply chain management of safety agricultural products (santol) in Lop Buri province, 2) develop learning centers for supply chain management of safety agricultural products (santol) by community participation in Lop Buri province, and 3) transfer knowledge from supply chain management of safety agricultural products (santol) in learning centers. Research samples consisted of famers, community leaders, farmer leaders, government officers, academic officers, experts, and learning center users. Quantitative data was analyzed in terms of descriptive statistics. In addition, qualitative data was analyzed in terms of content analysis.

Research findings were as follows:

1. Supply chain activities for the santol production could be seen in upstream, midstream, and downstream activities. Upstream activities were material sourcing and procurement such as santol trees, santol wrapping papers, fertilizer, insecticide, and water supply. Midstream activities were growing, maintaining, and harvesting santol. Moreover, downstream activities were distributing and selling santol and santol products.

2. The development of learning centers for supply chain management of safety agricultural products (santol) by community participation in Lop Buri province comprised of four processes which were knowledge acquisition, knowledge creation, knowledge storage, and knowledge transfer.

3. The knowledge transfer from supply chain management of safety agricultural products (santol) in learning centers could be seen in 1) the online database of the supply chain management of safety agricultural products (santol), and the seminar of supply chain management of safety agricultural products (santol). The users' satisfaction on the seminar was at the highest level.

Keywords: Learning centers, Supply chain management of safety agricultural products (santol), Community participation

บทนำ

สาระสำคัญร่างแผนแม่บทการพัฒนาโลจิสติกส์และโซ่อุปทานภาคการเกษตร พ.ศ. 2560 - 2564 ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่อุปทานและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์การเกษตร ออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1) ยก ระดับการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานภาคการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนโลจิสติกส์

การเกษตร และเพิ่มขีดความสามารถในการเก็บเกี่ยวมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการ ด้วยการเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตรตั้งแต่ระดับฟาร์มจนถึงส่งมอบผู้บริโภค 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบการอำนวยความสะดวกด้านโลจิสติกส์การเกษตรให้มีประสิทธิภาพ โดยสร้าง พัฒนา และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกโลจิสติกส์สินค้าเกษตรของเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการ ให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างครบวงจร และ 3) พัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโลจิสติกส์ภาคการเกษตรด้วยการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านโลจิสติกส์การเกษตร และการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบเพื่อเอื้อต่อการบริหารจัดการโลจิสติกส์สินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, <https://www.prachachat.net/economy/news-14029,2560>)

จังหวัดลพบุรี ได้กำหนดยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัยของจังหวัดลพบุรีขึ้นในปี พ.ศ. 2552 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการผลิตอาหารปลอดภัยตั้งแต่ฟาร์มถึงผู้บริโภค สนับสนุนการขับเคลื่อน เสริมสร้าง และแสดงศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดเพื่อขยายตลาดสินค้าเกษตรและส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงกระตุ้นให้เกษตรกรหันมาผลิตอาหารด้วยวัตถุดิบและกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยตามมาตรฐานสากล เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, http://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=1498&filename=NFC,2552)

จังหวัดลพบุรีเป็นหนึ่งในเขตรากลุ่มภาคกลางที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน ทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรทั้งชาวนา ชาวสวน และชาวไร่ สำหรับกระถ่อนนั้นก็ถือว่าเป็นผลไม้เศรษฐกิจขึ้นชื่ออันดับต้น ๆ และมีชื่อเสียงมายาวนาน ได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคจำนวนมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “กระถ่อนเลิศรส ลูกใหญ่ดั่งมะพร้าว น้ำหอม เนื้อนุ่มดั่งบุยุผ้าย รสหวานปานน้ำผึ้ง แซ่ส้มชุ่มคอชื่นใจ” โดยมีพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ในเขตตำบลตะลุงนับ 1,000 ไร่ และในเขตตำบลข้างเคียง สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกได้เป็นอย่างดี กระถ่อนเป็นผลไม้ที่รับประทานได้ทั้งเปลือกผลและเนื้อผล สามารถนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นสินค้าอื่น ๆ ได้แก่ กระถ่อนแช่อิ่ม กระถ่อนลอยแก้ว กระถ่อนกวน กระถ่อนหยี ฯลฯ ซึ่งในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปีเป็นช่วงที่กระถ่อนให้ผลผลิตได้เต็มที่ (สถานีข่าวทีวีภาคกลาง, <http://www.tiewpak.klang.com/uncategorized/22426,2560>)

จากการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง) พบจุดอ่อน (Weaknesses) ด้านเกษตรกรรม ดังนี้ 1) เกษตรกรขาดองค์ความรู้และการฝึกอบรม การรวมกลุ่มของภาคเกษตรมีน้อย 2) มีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรมาก 3) ขาดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร 4) ขาดองค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร และ 5) ขาดการบูรณาการด้านการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากร (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง), <http://www.osm-lopburi.moi.go.th/swot.htm,2557>) นอกจากนี้ ผลผลิตด้านเกษตรยังมีผลิตภาพต่ำ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ส่วนหนึ่งเนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ด้านโซ่อุปทานเพื่อประกอบการตัดสินใจ สำหรับวางแผนการผลิตและการกระจายสินค้า และเกษตรกรไม่มีความรู้ในการพัฒนาผลผลิตให้เป็นสินค้าเกษตรปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน ดังนั้น แหล่ง

เรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการทำอาชีพการเกษตรแต่ละด้านในมิติประสิทธิภาพ ผลตอบแทน และผลผลิตต่อไร่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์จริงของเกษตรกรใกล้เคียง โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทางการเกษตรในระดับท้องถิ่น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, http://www.zone6.oae.go.th/data_center6/assets/smart3.pdf, 2557)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาวិจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี ซึ่งจะมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาศักยภาพด้านการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัยตั้งแต่ต้นน้ำจนกระทั่งถึงปลายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ผ่านแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. แหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ในจังหวัดลพบุรี ซึ่งช่วยให้เกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งช่วยให้เกษตรกรเกิดความคิดสร้างสรรค์สำหรับการผลิตสินค้าปลอดภัย (กระท้อน) ตลอดทั้งโซ่อุปทาน นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจเรียนรู้การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน)
2. พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมและการประสานเครือข่ายร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรีโดยเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภายในจังหวัดและเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งวิชาการ
3. ได้นักวิจัยรุ่นเยาว์เป็นผู้ช่วยวิจัยทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

แหล่งการเรียนรู้ในตำบลตะลุง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เนื่องจากเป็นแหล่งปลูกกระท้อนมากที่สุดของอำเภอเมือง และมีผลผลิต คือ กระท้อนที่มีรสชาติอร่อยที่สุดของประเทศไทย ที่ผ่านการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกระท้อนในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร บุคลากรภาครัฐ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ให้บริการแหล่งการเรียนรู้

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเพื่อการสำรวจและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี โดยการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) จังหวัดลพบุรี แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทบทวนวรรณกรรมสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย รวมทั้งตัวแปรที่ต้องการศึกษา และสร้างแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดประเด็นให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกษตรกรผู้ปลูกกระท้อนในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 7 คน เช่น เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการปลูกกระท้อน หรือได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่น และได้รับรางวัลจากการประกวดกระท้อนทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

4. ผู้วิจัยจัดทำเอกสารการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ในจังหวัดลพบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อศึกษาค้นคว้าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน)
2. ผู้วิจัยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informant Interview) เพื่อระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ทั้งในภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร บุคลากรภาครัฐ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ในตำบลตะลุง อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยกำหนดขอบเขตของการจัดการความรู้ 4 ด้าน ได้แก่ การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) และการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer)
3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ผ่านแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดลพบุรี

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยจัดทำระบบฐานข้อมูลออนไลน์ เรื่อง การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี
2. ผู้วิจัยจัดประชุมอบรมสัมมนา เรื่อง การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี
3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics)

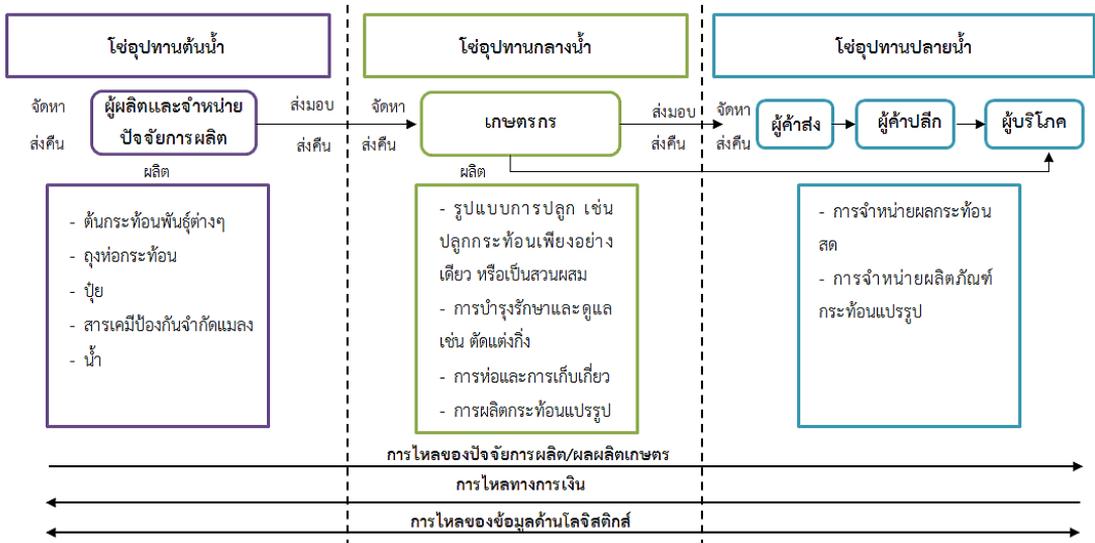
สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) จังหวัดลพบุรี

กระท้อน เป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ซึ่งนิยมปลูกกันเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในเขตตำบลตะลุง และตำบลที่มีพื้นที่ติดต่อกันใกล้เคียง เช่น ตำบลโพธิ์เก้าต้น และตำบลจี่วราย โดยกระท้อนนั้น สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกได้เป็นอย่างดี สำหรับพันธุ์กระท้อนที่นิยมปลูกในจังหวัดลพบุรี เช่น บ้วยฝ้ายพื้นเมือง บ้วยฝ้าย นิมมวาล ทับทิม และอีล่า ผู้วิจัยได้สรุปกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานกระท้อน แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ห่วงโซ่อุปทานกระท้อนจังหวัดลพบุรี

กิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานกระท้อนจังหวัดลพบุรี มีดังนี้

1. กิจกรรมต้นน้ำ คือ การจัดหาแหล่งวัตถุดิบสำหรับการปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งมีวัตถุดิบที่สำคัญได้แก่
 - 1.1 ดันกระท้อน ถ้าเป็นสวนผสม เกษตรกรส่วนมากจะซื้อต้นกระท้อนที่มาจากจังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดลพบุรี โดยราคาต้นละ 100 - 150 บาท แต่ถ้าเป็นสวนปลูกกระท้อนเพียงอย่างเดียว เกษตรกรผู้ปลูกจะทำการขยายพันธุ์เอง เช่น การปักชำ
 - 1.2 ลูกห่อ ราคาซื้อจะประมาณ 60 สตางค์ถึง 1 บาท ต่อลูก สามารถใช้ได้ 1 - 2 ครั้ง โดยแหล่งซื้อลูกห่อกระท้อนที่สำคัญจะมาจากจังหวัดนครนายกและพระนครศรีอยุธยา
 - 1.3 ปุ๋ย ถ้าเป็นปุ๋ยเคมี เกษตรกรสามารถหาซื้อได้จากร้านจำหน่ายในพื้นที่ แต่โดยส่วนมาก เกษตรกรมักจะใช้ปุ๋ยหมักที่ทำจากมูลวัวหรือมูลไก่ เนื่องจากกระท้อนเป็นพืชที่แข็งแรง ไม่จำเป็นต้องดูแลรักษามาก
 - 1.4 สารเคมีป้องกันกำจัดแมลง เกษตรกรสามารถหาซื้อได้จากร้านจำหน่ายในพื้นที่ และเกษตรกรส่วนมากจะใช้เพื่อกำจัดและป้องกันแมลงก่อนห่อกระท้อน แต่เกษตรกรบางส่วนเลือกที่จะไม่ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลง โดยจะใช้ลูกห่อกระท้อนหลังจากดอกบานแล้วประมาณ 80 - 100 วัน และผลจะมีขนาดโตประมาณ 5 - 6 เซนติเมตร
 - 1.5 น้ำ เนื่องจากตำบลตะลุง ตำบลโพธิ์เก้าต้น และตำบลจี่รายอยู่ในเขตชลประทาน ดังนั้นแหล่งน้ำจะมาจากคลองชลประทานและแม่น้ำลพบุรี
2. กิจกรรมกลางน้ำ ได้แก่ การปลูก การดูแลบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต
 - 2.1 กระท้อนเป็นพืชที่ปลูกง่าย แข็งแรง และติดผลดี โดยการปลูกกระท้อนในจังหวัดลพบุรี

แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1.1 สวนผสม โดยเกษตรกรจะปลูกพืชอื่น ๆ ในพื้นที่เดียวกัน เช่น ชะอม กัลลวย มะม่วง หรือมะละกอ เนื่องจากกระท้อน 1 ต้น สามารถให้ผลได้ 600 - 1,000 ลูก บางครั้งเรือน อาจจะปลูก เพียงแค่ 2 - 3 ต้น ภายในรั้วบ้าน แต่สามารถนำผลไปขายสร้างรายได้ดีเช่นเดียวกัน

2.1.2 สวนที่ปลูกกระท้อนเพียงอย่างเดียว

2.2 การออกดอกติดผล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปของกระท้อนจะเริ่มเปลี่ยนสีเป็นสีเหลือง ส้มและร่วงในเวลาต่อมา จากนั้นจะมีการแทงยอดอ่อนและช่อดอกออกมา ประมาณเดือนมกราคมดอกจะ เริ่มบานติดผลเล็ก ๆ ตามปกติกระท้อนจะติดผลค่อนข้างมากแต่ก็จะร่วงไปในขณะที่ผลยังเล็กอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยเช่นกัน

2.3 การท่อนผลและเก็บเกี่ยว โดยกิจกรรมที่สำคัญได้แก่

2.3.1 การตัดแต่งกิ่งกระท้อน เพื่อให้มีโครงสร้างต้นและทรงพุ่มที่สวยงามและแข็งแรง ทั้งยังเป็นการควบคุมยอดไม้ให้สูงและป้องกันโรคต่าง ๆ โดยค่าแรงตัดแต่งกิ่งประมาณต้นละ 100 บาท

2.3.2 การท่อนผลกระท้อน เพื่อป้องกันแมลงเจาะทำลาย จะเริ่มท่อนในขณะที่มีผลเท่ากับ ลูกมะนาว โดยก่อนท่อน 2 - 3 วัน เกษตรกรบางรายจะฉีดพ่นสารเคมีป้องกันโรคและแมลง ทั้งนี้ ค่าแรง ในการท่อน 1 บาทต่อถุง ส่วนค่าแรงในการใช้ตอกมัดตุง 60 - 70 สตางค์ต่อตุง แรงงานเป็นคนในพื้นที่ เมื่อ ถึงเวลาท่อน ก็จะมีการเด็ดผลที่ไม่ดีทิ้งหรือช่อที่ติดผลมากไปทิ้งด้วย จะเหลือผลกระท้อนที่ท่อนได้ประมาณ 600 - 800 ผลต่อต้น

2.3.3 การเก็บเกี่ยวผล สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญในขั้นตอนการท่อนและเก็บเกี่ยวผล คือ การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากเป็นงานเสี่ยงอันตรายเพราะต้องใช้ปีนต้นสูง โดยค่าแรงในการเก็บ ผลกระท้อนกิโลกรัมละ 2 บาท

3. กิจกรรมปลายน้ำ ได้แก่ การจำหน่ายผลกระท้อนสดและผลิตภัณฑ์กระท้อนแปรรูป โดยทาง จังหวัดได้จัดงาน “เทศกาลกระท้อนหวานและของดีเมืองลพบุรี” เพื่อให้เกษตรกรได้มีสถานที่ในการจำหน่าย กระท้อนและผลิตภัณฑ์กระท้อนแปรรูป ซึ่งจัดงานอย่างต่อเนื่องมาแล้ว 26 ครั้ง (ปีที่ 26) ณ บริเวณหน้า ที่ว่าการอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี และอีกแห่งจำหน่ายกระท้อนที่สำคัญ คือ ริมทางถนนสายลพบุรี - บ้านแพรก ซึ่งเกษตรกรจะออกมาตั้งร้านขายตลอดริมทาง

ตอนที่ 2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition)

การแสวงหาความรู้ คือ กระบวนการของการติดตาม สรรหา ค้นหา ความรู้ที่ต้องการ ทั้งจากแหล่ง ความรู้จากภายในและภายนอก โดยแหล่งข้อมูลที่สำคัญของการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ได้จากเกษตรกรผู้ปลูกกระท้อนในเขตตำบลตะลุง และตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมือง จังหวัด ลพบุรี โดยเกษตรกรที่ยินดีให้ความรู้และเปิดสวนกระท้อนให้ผู้สนใจเข้าศึกษาและเยี่ยมชม มี 4 สวน

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)

การสร้างความรู้ หมายถึง กระบวนการพัฒนา สร้างความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และ

ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อทำให้เกิดความรู้และแนวคิดใหม่ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกระท้อน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเป็น “คลังปัญญา” ของชุมชน ซึ่งสนับสนุนให้บุคลากรและอาจารย์มีความเชี่ยวชาญสร้างองค์ความรู้ โดยเฉพาะจากการผลิตงานวิจัย การบริการวิชาการ การสร้างเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้องค์ความรู้ที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น การสร้างเครือข่ายทางวิชาการร่วมจัดประชุมวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่เป็นเจ้าภาพร่วมกัน เพื่อถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยและผลงานวิชาการต่าง ๆ เพื่อเกิดการสร้างความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน

3. การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage)

การจัดเก็บความรู้ หมายถึง กระบวนการที่แหล่งเรียนรู้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีกำหนดรูปแบบของความรู้และเทคโนโลยีที่จะใช้จัดเก็บ เพื่อรักษาความรู้ที่ได้จากกระบวนการแสวงหาความรู้มาจัดเก็บอย่างเป็นระบบและเป็นหมวดหมู่ รวมทั้งมีการปรับปรุงความรู้ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

โดยสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมีเว็บไซต์เพื่อนำเสนอสารสนเทศท้องถิ่น โดยให้บริการข้อมูลท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง และสระบุรี ให้บริการทั้งวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ บริการหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่น และคณะวิทยาการจัดการจัดการมีการรวบรวมและจัดเก็บความรู้ไว้บนเว็บไซต์ของคณะ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบดูแลระบบให้ทันสมัยอยู่เสมอ

4. การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer)

การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง กระบวนการแหล่งเรียนรู้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเผยแพร่กระจาย แบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ไปสู่บุคคลอื่น เพื่อให้บุคคลที่ต้องการใช้ความรู้ สามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้จัดโครงสร้างสัมมนาการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเผยแพร่ ถ่ายทอด และแบ่งปันความรู้ให้แก่บุคลากรภายในและบุคคลผู้สนใจจากภายนอก นอกจากนี้มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมและโครงการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น ทำให้ชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

ตอนที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) ผ่านแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดลพบุรี

1. การจัดทำระบบฐานข้อมูลออนไลน์ เรื่อง การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ฐานข้อมูลออนไลน์การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน)

การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชน
ในจังหวัดลพบุรี

ดร. จีราวรรณ สมหวัง อ. จารุมาศ รักทองหล่อ
อ. กรพินธุ์ กลิ่นเกษร และ ดร. สุกัญญา พงษ์สิน
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทสรุปของโครงการ

กระท้อน ถือว่าเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ซึ่งนิยมปลูกกันเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในเขตตำบลละลุ และตำบลที่มีพื้นที่ติดต่อกับเสียง เช่น ตำบลโพธิ์เก้าต้น และตำบลวิาว สำหรับพันธุ์กระท้อนที่นิยมปลูกในจังหวัดลพบุรี เช่น กล้วยไม้เมืองปุยฝ้าย นิมมวลง หับทิม และฮิล่า จากศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี คณะผู้วิจัยได้สรุปกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานกระท้อนได้ดังนี้

2. การจัดการอบรมเรื่อง การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ณ วิทยาลัยการอาชีพชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 37 คน พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีระดับความรู้และความเข้าใจหลังจากอบรมอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมอบรมภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด รวมทั้งมีการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. การเข้าร่วมโครงการสัมมนาการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางาน วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 ณ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ซึ่งได้มีการประกวดผลงานเพื่อประกาศเกียรติคุณยกย่องงานวิจัยและแนวปฏิบัติที่ดี รวมทั้งมีการเผยแพร่ผลงานการประกวดต่อสาธารณชนผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา ผลการตัดสินการนำเสนอด้วยโปสเตอร์ รางวัลที่ 1 สาขาวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ ดร.จีราวรรณ สมหวัง คณะวิทยาการจัดการ เรื่อง การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) คือ กระบวนการของการติดตาม สรรหา ค้นหา ความรู้ที่ต้องการของการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) จากเกษตรกรผู้ปลูกกระท้อน ในเขตตำบลตะลุง และตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยเกษตรกรยินดีให้ความรู้และเปิด สวนกระท้อนให้ผู้สนใจเข้าศึกษาและเยี่ยมชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิไวกุล ทิราวังค์ และ นพพร บุญปลอด (2552 : 68) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบล แม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาการปลูกข้าวโพดอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีศูนย์การเรียนรู้ครูภูมิปัญญาเกษตรธรรมชาติที่ยั่งยืน ทำให้ทราบวิธีการปลูกข้าวโพด ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) คือ กระบวนการพัฒนา สร้างความรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อทำให้เกิดความรู้และแนวคิดใหม่ ได้แก่ เกษตรกร ผู้ปลูกกระท้อน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย อันพิมพ์, นรินทร บุญพราหมณ์ และ สุขวิทย์ โสภภาพล (2554 : 79) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างความรู้ จากรูปแบบเกษตรประณีตเพื่อพัฒนาอาชีพสู่ความยั่งยืน: กรณีศึกษาสมาชิกเครือข่ายปราษฎ์ชาวบ้าน จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการของการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวสมาชิก สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างการแลกเปลี่ยนกระบวนคิด และการประชุม ซึ่งจะนำความรู้ชัดแจ้งเพื่อพัฒนาสู่ความรู้ฝังลึก ไปปฏิบัติจริงของสมาชิกทั้งในและนอกเครือข่าย

3. การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) คือ กระบวนการที่แหล่งเรียนรู้ โดยสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีมีเว็บไซต์เพื่อนำเสนอสารสนเทศท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัด ลพบุรีสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน เกื่อนศรี (2557 : 72) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการ เครือข่ายหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนระดับตำบล เพื่อส่งเสริมเกษตรกรชาวอินทรีในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยได้ฐานข้อมูลการผลิตชาวอินทรีที่มีการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิต ทำให้เกิดเครือข่ายหน่วยจัดการ ความรู้และวิจัยชุมชนระดับตำบลและภาคที่เกี่ยวข้องโดยมีหน่วยจัดการงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ อุดรดิตถ์เชื่อมประสานการดำเนินงาน

4. การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) คือ กระบวนการแหล่งเรียนรู้ คือ มหาวิทยาลัย ราชภัฏเทพสตรีเผยแพร่ กระจาย แบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งการเรียนรู้ไปสู่บุคคลอื่น เพื่อให้บุคคลที่ต้องการใช้ความรู้ สามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิไวกุล ทิราวังค์ และ นพพร บุญปลอด (2552 : 92) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาการปลูกข้าวโพดอย่างมี ประสิทธิภาพ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ โดยการเรียนการสอนในสถานที่และนอกสถานที่ เกษตรกรเป็นวิทยากรในโอกาสต่าง ๆ ผลที่ได้ทำให้เกิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมการเกษตร และทำให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ การอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการพัฒนาการจัดการความรู้เรื่อง การจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) โดยใช้เครื่องมือ เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice) หรือตลาดนัดความรู้เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวเกษตรกรออกมาเป็นความรู้ภายนอก ทำให้เกิดการรวมกลุ่มศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติร่วมกัน และเป็นการสร้างและขยายเครือข่ายในวงกว้างไม่เพียงเฉพาะแค่ในจังหวัดลพบุรีเท่านั้น
2. การจัดการความรู้ ควรมีการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่และต้องเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การส่งเสริมและสนับสนุน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุก ๆ ภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาบทบาทหน้การจัดการความรู้ชุมชนให้แก่เกษตรกร ผู้นำชุมชน และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัย (กระท้อน) อย่างยั่งยืน
2. ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อยู่และจัดการความรู้เรื่องการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัยในเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ

รายการอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2552). ที่ปรึกษา รมว.กษ. เปิด “มหกรรมอาหารปลอดภัย กินไก่ ดีมันนม ชมเขื่อน จังหวัดลพบุรี” กระตุ้นเกษตรกรให้เห็นความสำคัญในกระบวนการผลิตอาหารปลอดภัย ตามมาตรฐานสากล เพื่อขยายตลาดสินค้าเกษตร. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2557, จาก http://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=1498&filename=NFC
- _____. (2557). โครงการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2557, จาก http://www.zone6.oae.go.th/data_center6/assets/smart3.pdf
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2560). เปิดร่างแผนแม่บทโลจิสติกส์-โซ่อุปทานเกษตร ปี 60-64 เพิ่มมูลค่าพัฒนาตลอดห่วงโซ่. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.prachachat.net/economy/news-14029>
- ยุพิน เกื่อนศรี. (2557). การพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายหน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนระดับตำบล เพื่อส่งเสริมเกษตรกรชาวอินทรีในจังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 6(5), 38-53.

- สถานีข่าวทีวีภาคกลาง. (2560). งานเทศกาลกระท้อนหวานและของดีเมืองลพบุรี ครั้งที่ 26 ประจำปี 2560. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2560, จาก <http://www.tiewpakklang.com/uncategorized/22426/>
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง). (2557). การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis). สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2557, จาก <http://www.osm-lopburi.moi.go.th/swot.htm>
- สิทธิไวกุล ทิราวงศ์ และ นพพร บุญปลอด. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาการปลูกข้าวโพดอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. แพร่: สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อุทัย อันพิมพ์, นรินทร์ บุญพรหมณ์ และ สุขวิทย์ โสภภาพล. (2554). การสร้างความรู้จากรูปแบบเกษตรประณีตเพื่อพัฒนาอาชีพสู่ความยั่งยืน: กรณีศึกษาสมาชิกเครือข่ายปราษฎ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 16(3), 15-25.

